

BÖLÜM 50

Böbrek Bozukluklarında Psikofarmakolojik Tedavi Seçimleri

Yavuz YILMAZ¹

GİRİŞ

Böbrek yetmezliğinde (BY), ilaç seçimi ve doz ayarlanması dikkatli şekilde yapılmalıdır. İlaçların emilimi, dağılımı, metabolizması ve atılımı yani farmakokinetiği değişmekte dolayısı ile BY olan hastalarda ilaçların ve metabolitlerinin vücuttan atılımları azalabilmektedir. BY, akut veya kronik böbrek yetmezliği şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Bu kısımda görülme sıklığı, eşlik eden komplikasyonların çokluğu ve psikiyatrik tabloların sık görülmesi nedeni ile ağırlıklı olarak kronik böbrek hastalığı (KBH) üzerinde durulacaktır.

Kronik Böbrek Hastalığı

Tanım ve Sınıflandırma

Akut böbrek hasarı, saatler veya günler içinde gelişen serum kreatinin düzeyindeki artış, subakut böbrek hasarı ya da akut böbrek hastalığı (ABH) ise böbrek fonksiyonunda 48 saatten fazla, ancak üç aydan kısa sürede gelişen herhangi bir düşüşü ifade etmektedir (1).

KBH, nedenden bağımsız olarak üç ay veya daha fazla süre boyunca böbrek hasarı veya azalmış glomerüler filtrasyon hızı (GFR) varlığı ile tanımlanır (2). 2012 yılı KDIGO kılavuzuna göre kronik böbrek hastalığı kriterleri şunlardır; al-

büminüri, idrar sediment anormallikleri, tübüler bozukluklara bağlı anormallikler, histolojik olarak saptanmış anormallikler ve görüntüleme ile saptanmış yapısal anormallikler gibi böbrek hasarı belirtilerinin olması ve GFR azalması (GFR<60ml/dk/1.73m²). En az üç ay boyunca hasarın veya azalmış fonksiyonun devam etmesi, KBH'yi akut böbrek hastalığından ayırt etmek için gereklidir. Kronik böbrek yetmezliğinin tanımı ve evrelemesi 2012'de yayınlanan Kidney Disease: Improving Global Outcomes /Böbrek Hastalıkları: Küresel Sonuçların İyileştirilmesi (KDIGO) Kronik böbrek hastalığı rehberine göre yapılmaktadır. Bu rehberde göre KBH'nin sınıflandırması GFR ve albuminüri kategorisi temel alınarak yapılmalıdır (2). (Tablo 1)

Epidemiyoloji

Farklı ülkelerde yapılan epidemiyolojik çalışmalar genelde benzer sonuçlar vermiştir. Bu çalışmaların sonuçlarına göre, dünyada KBH oranı %10-16 arasında değişmektedir (3,4). Yaklaşık 7 milyon hastayı kapsayan 100 epidemiyolojik çalışmanın meta-analizine göre, dünya genelinde erişkin popülasyonun %13.4'ün de KBH bulunmaktadır (5). Türk Nefroloji Derneği (TND) tarafından gerçekleştirilen ve 23 ilde küme örneklem yöntemiyle

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Kliniği, dr.yavuz@hotmail.com

denle ilaç seçimi ve ilaç doz ayarlanması dikkatli şekilde yapılmalıdır. Özellikle vücuttan atılımı böbrek yoluyla olan ilaçların kullanımı daha fazla dikkatli olmayı gerektirmektedir. Böbrek fonksiyonlarının yakın takibi bu açıdan önemlidir. Bu hasta grubunda eşlik eden tıbbi durumların fazla olması ve çoklu ilaç kullanımı nedeni ile olası ilaç etkileşimleri konusunda dikkatli olunmalıdır. Yine KBH'da depresyon başta olmak üzere psikiyatrik bozukluk tabloları sık görülmektedir. Bu hastaların kapsamlı psikiyatrik değerlendirmelerinin yapılması, ihtiyaç duyulan hallerde gerekli tedavinin zaman kaybetmeden başlanması oldukça önemlidir.

KAYNAKLAR

1. Kidney Disease: Improving Global Outcomes (KDIGO) Acute Kidney Injury Work Group. KDIGO Clinical Practice Guideline for Acute Kidney Injury. *Kidney Int Suppl* 2012; 2:1.
2. KDIGO 2012 Clinical Practice Guideline for the Evaluation and Management of Chronic Kidney Disease. *Kidney Int.* 2013;84(3):622-623. doi:10.1038/ki.2013.243
3. Hallan SI, Coresh J, Astor BC, et al. International comparison of the relationship of chronic kidney disease prevalence and ESRD risk. *J Am Soc Nephrol.* 2006;17(8):2275-2284. doi:10.1681/ASN.2005121273
4. Bello A, Kawar B, El Kossi M, et al. Epidemiology and pathophysiology of chronic kidney disease. Floege J, Johnson RJ, Feehally J (eds). *Comprehensive Clinical Nephrology*, 4th edition, 2010, pp: 907-18.
5. Hill NR, Fatoba ST, Oke JL, et al. Global Prevalence of Chronic Kidney Disease - A Systematic Review and Meta-Analysis. *PLoS One.* 2016;11(7):e0158765. Published 2016 Jul 6. doi:10.1371/journal.pone.0158765
6. Süleymanlar G, Utaş C, Arinsoy T, et al. A population-based survey of Chronic Renal Disease In Turkey--the CREDIT study. *Nephrol Dial Transplant.* 2011;26(6):1862-1871. doi:10.1093/ndt/gfq656
7. Soylemezoglu O, Duzova A, Yalçinkaya F, et al. Chronic renal disease in children aged 5-18 years: a population-based survey in Turkey, the CREDIT-C study. *Nephrol Dial Transplant.* 2012;27 Suppl 3:iii146-iii151. doi:10.1093/ndt/gfs366
8. National Kidney Foundation. K/DOQI clinical practice guidelines for chronic kidney disease: evaluation, classification, and stratification. *Am J Kidney Dis.* 2002;39(2 Suppl 1):S1-S266.
9. Levey AS, Coresh J. Chronic kidney disease. *Lancet.* 2012;379(9811):165-180. doi:10.1016/S0140-6736(11)60178-5
10. Lederer E, Ouseph R. Chronic kidney disease. *Am J Kidney Dis.* 2007;49(1):162-171. doi:10.1053/j.ajkd.2006.09.021
11. U. S. Renal Data System, USRDS 2016 Annual Data Report: Atlas of End Stage Renal Disease in the United States. National Institutes of Health, National Institute of Diabetes and Digestive and Kidney Diseases, Bethesda, 2016.
12. Liyanage T, Ninomiya T, Jha V, et al. Worldwide access to treatment for end-stage kidney disease: a systematic review. *Lancet.* 2015;385(9981):1975-1982. doi:10.1016/S0140-6736(14)61601-9
13. Taylor DM, Barnes TR, Young AH. (2021). *The Maudsley prescribing guidelines in psychiatry.* (14th edition) John Wiley & Sons
14. Naud J, Nolin TD, Leblond FA, et al. Current understanding of drug disposition in kidney disease. *J Clin Pharmacol.* 2012;52(1 Suppl):10S-22S. doi:10.1177/0091270011413588
15. How, P.C., Xiong, G. (2022). Overview of Psychopharmacology Principles in Nephrology. In: Hategan, A., Bourgeois, J.A., Gangji, A.S., Woo, T.K. (eds) *Psychonephrology.* Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-84740-1_5
16. Cohen LM, Tessier EG, Germain MJ, et al. Update on psychotropic medication use in renal disease. *Psychosomatics.* 2004;45(1):34-48. doi:10.1176/appi.psy.45.1.34
17. Zhang F, Xue J, Shao J, Jia L. Compilation of 222 drugs' plasma protein binding data and guidance for study designs. *Drug Discov Today.* 2012;17(9-10):475-485. doi:10.1016/j.drudis.2011.12.018
18. Matzke GR, Aronoff GR, Atkinson AJ Jr, et al. Drug dosing consideration in patients with acute and chronic kidney disease-a clinical update from Kidney Disease: Improving Global Outcomes (KDIGO). *Kidney Int.* 2011;80(11):1122-1137. doi:10.1038/ki.2011.322
19. Sonikian M, Metaxaki P, Papavasileiou D, et al. Effects of interleukin-6 on depression risk in dialysis patients. *Am J Nephrol.* 2010;31(4):303-308. doi:10.1159/000285110
20. Cukor D, Rosenthal DS, Jindal RM, et al. Depression is an important contributor to low medication adherence in hemodialyzed patients and transplant recipients. *Kidney Int.* 2009;75(11):1223-1229. doi:10.1038/ki.2009.51
21. Navaneethan SD, Vecchio M, Johnson DW, et al. Prevalence and correlates of self-reported sexual dysfunction in CKD: a meta-analysis of observational studies. *Am J Kidney Dis.* 2010;56(4):670-685. doi:10.1053/j.ajkd.2010.06.016
22. Shirazian S, Grant CD, Aina O, et al. Depression in Chronic Kidney Disease and End-Stage Renal Disease: Similarities and Differences in Diagnosis, Epidemiology, and Management. *Kidney Int Rep.* 2016;2(1):94-107. Published 2016 Sep 20. doi:10.1016/j.ekir.2016.09.005
23. Fischer MJ, Xie D, Jordan N, et al. Factors associated with depressive symptoms and use of antidepressant medications among participants in the Chronic Renal Insufficiency Cohort (CRIC) and Hispanic-CRIC Studies. *Am J Kidney Dis.* 2012;60(1):27-38. doi:10.1053/j.ajkd.2011.12.033
24. Troidle L, Watnick S, Wuerth DB, et al. Depression and

- its association with peritonitis in long-term peritoneal dialysis patients. *Am J Kidney Dis.* 2003;42(2):350-354. doi:10.1016/s0272-6386(03)00661-9
25. Kurella M, Kimmel PL, Young BS, et al. Suicide in the United States end-stage renal disease program. *J Am Soc Nephrol.* 2005;16(3):774-781. doi:10.1681/ASN.2004070550
  26. Stahl SM. (2021) Stahl's essential psychopharmacology: Prescriber's guide. (7th ed.) New York: Cambridge University Press; 2021
  27. Preljevic VT, Østhus TB, Os I, et al. Anxiety and depressive disorders in dialysis patients: association to health-related quality of life and mortality. *Gen Hosp Psychiatry.* 2013;35(6):619-624. doi:10.1016/j.genhosppsych.2013.05.006
  28. Murtagh FE, Addington-Hall J, Higginson IJ. The prevalence of symptoms in end-stage renal disease: a systematic review. *Adv Chronic Kidney Dis.* 2007;14(1):82-99. doi:10.1053/j.ackd.2006.10.001
  29. McLaren KD, Marangell LB. Special considerations in the treatment of patients with bipolar disorder and medical co-morbidities. *Ann Gen Hosp Psychiatry.* 2004;3(1):7. Published 2004 Apr 22. doi:10.1186/1475-2832-3-7
  30. Chang CK, Hayes RD, Perera G, et al. Life expectancy at birth for people with serious mental illness and other major disorders from a secondary mental health care case register in London. *PLoS One.* 2011;6(5):e19590. doi:10.1371/journal.pone.0019590
  31. Maung SC, El Sara A, Chapman C, et al. Sleep disorders and chronic kidney disease. *World J Nephrol.* 2016;5(3):224-232. doi:10.5527/wjn.v5.i3.224
  32. Hui DS, Wong TY, Ko FW, et al. Prevalence of sleep disturbances in chinese patients with end-stage renal failure on continuous ambulatory peritoneal dialysis. *Am J Kidney Dis.* 2000;36(4):783-788. doi:10.1053/ajkd.2000.17664
  33. Novak M, Shapiro CM, Mendelssohn D, et al. Diagnosis and management of insomnia in dialysis patients. *Semin Dial.* 2006;19(1):25-31. doi:10.1111/j.1525-139X.2006.00116.x
  34. Wijemanne S, Jankovic J. Restless legs syndrome: clinical presentation diagnosis and treatment. *Sleep Med.* 2015;16(6):678-690. doi:10.1016/j.sleep.2015.03.002
  35. Ali S, Parvathareddy VP, Dave NN. (2022). Sexuality and Sexual Dysfunction in the Renal Patient. In: Hategan, A., Bourgeois, J.A., Gangji, A.S., Woo, T.K. (eds) *Psychonephrology*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-84740-1_13